

inequality and bolster institutional trust. For Ukraine, this implies that integrating displaced persons into local communities, involving veterans in advisory bodies, and maintaining open dialogue with civil society must become the core of post-war reconstruction strategy.

In sum, enhancing political participation is a necessary condition for minimising the social consequences of armed conflicts. It enables efficient resource distribution, strengthens social capital, and reduces psychological trauma by cultivating a sense of control and belonging. To achieve these effects, the state must guarantee genuine—not merely symbolic—mechanisms for citizen influence, support digital tools for engagement, promote media literacy, and establish inclusive forms of representation. Only through the synergy of these factors can political participation evolve from a formal right into an effective instrument of societal resilience, capable of mitigating the most acute social challenges wrought by war.

References

- Hirschman A. O. (1970). *Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. London : Harvard University Press.
- Jost J. T. et al. (2018). How Social Media Facilitates Political Protest: Information, Motivation, and Social Networks. *Political Psychology*. Vol. 39 (S1). Pp. 85–118.
- Leighley J. E., Oser J. (2018). Representation in an Era of Political and Economic Inequality: How and When Citizen Engagement Matters. *Perspectives on Politics*. Vol. 16, No. 2. Pp. 328–344.
- Lijphart A. (1997). Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma. *American Political Science Review*. Vol. 91, No. 1. Pp. 1–14.
- Putnam R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York : Simon & Schuster.
- Rosenstone S., Hansen J. M. *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. Boston : Macmillan, 1993.
- Strolovitch D., Townsend-Bell E. Sex, Gender, and Civil Society. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. ed. G. Waylen, K. Celis, J. Kantola, S. L. Weldon. Oxford : Oxford University Press, 2013. Pp. 367–389.
- Tarrow S. *Democracy and Disorder: Protest and Politics in Italy, 1965–1975*. Oxford : Oxford University Press, 1989.
- Verba S., Scholzman K. L., Brady H. E. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1995.

УДК: 35.077:340

**Андрушків Б., д. екон. н. проф., Президент Академії соціального управління;
Габрусєва Н., доктор філософії, доц.; Кирич Н., д. екон. н., проф.; Погайдак О., д. екон. н.,
ст. н. с.**

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Панчишин Т., канд. екон. н., доц.

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ОСВІТЯН І НАУКОВЦІВ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТЯНСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. У статті розглянуто шляхи і засоби посилення захисту соціальних інтересів освітян і науковців в воєнних умовах та в час повоєнної Євроінтеграції галузі.

Визначено роль та місце не лише державних освітніх та науково-дослідних закладів, а і громадських організацій в реалізації завдань пов'язаних з цією проблематикою. Визначено управлінські колізії в організації захисту соціальних інтересів освітян і науковців у контексті повоєнного розвитку держави. Внесено пропозиції з вироблення організаційно – економічних та соціально-психологічних механізмів захисту та реалізації в українських умовах досвіду та

основних традицій і положень функціонування Європейських та ін. Міжнародних соціальних інституцій у повоєнну практику науково-освітніх закладів.

Встановлено що визначення напрямів в повоєнних умовах повинна реалізуватися відповідно до науково обґрунтованих Програм з урахуванням економічної та соціальної їх ефективності та Європейських вимог і стандартів.

Ключові слова: захист соціальних інтересів, національна безпека, війна, держава, громадські об'єднання, удосконалення управління, територіальна громада, правові колізії.

Andrushkiv B., Dr. Ec. Sc., Prof., President of the Academy of Social Management; Habrusieva N., PhD (Ped.), Assoc. Prof.; Kyrych N., Dr. Ec. Sc., Prof.; Pohaydak O., Dr. Ec. Sc., Sr. Res.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

Panchyshyn T., PhD (Econ.), Assoc. Prof.

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

WAYS AND MEANS OF STRENGTHENING THE PROTECTION OF SOCIAL INTERESTS OF EDUCATORS AND SCIENTISTS IN THE CONTEXT OF POST-WAR EUROPEAN INTEGRATION OF THE EDUCATIONAL SECTOR

Abstract. The article examines the ways and means of enhancing the protection of the social interests of educators and scientists in wartime conditions and during the post-war European integration of the educational sector.

The role and place of not only state educational and research institutions, but also public organizations in addressing issues related to this topic are defined. Management contradictions in organizing the protection of social interests of educators and scientists in the context of the state's post-war development are identified. Proposals have been made to develop organizational-economic and socio-psychological mechanisms for protecting and implementing, under Ukrainian conditions, the experience, basic traditions, and principles of operation of European and other international social institutions into the post-war practice of scientific and educational institutions.

It is established that defining directions in post-war conditions should be implemented based on scientifically grounded programs, taking into account their economic and social efficiency as well as European requirements and standards.

Keywords: protection of social interests, national security, war, state, public associations, management improvement, territorial community, legal conflicts.

Як у воєнний, так і повоєнний час проявляють себе проблеми захисту інтересів працівників освіти та науки які є багатовимірним. На нашу думку їх можна класифікувати на правові, політичні, культурні, технічні, економічні, соціальні ін. Аналіз цієї сфери суспільного життя в т.ч. і у розрізі соціальної напруженості показав що вона визначається поєднанням як галузевого, громадського та державного, ефективного управління, попередженням розмаїтих загроз та ризиків, а обумовлюється використанням оптимальних методів запобігання та мінімізації негативних наслідків ігнорування цією проблематикою. З цієї теми є чимало наукових публікацій, на місцях представниками місцевих профспілок, вироблено ряд пропозицій, які пропонують організаційні механізми вирішення цієї проблематики. Є і фундаментальні теоретичні наукові дослідження з цієї тематики.

Наприклад, О. В. Лісовець, канд. пед. наук, доц. Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, у своїй статті: «Соціально-правовий захист у практиці соціальної роботи: теоретичний аналіз» (У Віснику Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка р. Соціальна робота. 1(1)/2017 с. 17-18), уточнює визначення і поняття у цій царині серед яких і про "соціально-правовий захист", який розглядається у контексті професійної діяльності соціальних працівників визначено сутність і зміст соціально-правового захисту у практиці

соціальної роботи. Актуалізується питання соціально-правової компетентності соціальних працівників ін.

Відзначено що, наприклад, соціально-правовий захист розуміється як складова соціального захисту, яка реалізується на індивідуальному рівні правовими засобами і має конкретний адресний характер. О. Скакун розглядає цю проблему як єдність соціального і правового механізмів захисту для охорони, захисту, відновлення порушених прав, а також формування загальної та правової культури населення [5].

Багато учених розглядають цю категорію як реалізацію своїх можливостей і прав завдяки створенню належних соціально прийнятних умов для життя

В свою чергу, Енциклопедичне визначення соціально-правового захисту: каже що це: "Система соціальних, правових та економічних заходів і гарантій, які реалізуються державними й недержавними організаціями, спрямованих на виявлення, попередження та нейтралізацію впливу на життєдіяльність людини негативних чинників (соціальних ризиків) з метою дотримання прав людини, забезпечення гідних умов і рівня життя кожного члена суспільства" [Інтернет ресурс], Тим часом конкретно науково-освітня галузь не знайшла відображення в цих теоретичних дослідженнях, трактуваннях, висновках

Таким чином, у контексті організації загальної соціальної роботи доречно розглядати соціально-правовий захист працівників з урахуванням специфіки діяльності галузі (в даному випадку науково-освітньої), як комплекс заходів з боку державних, галузевих та недержавних (громадських) соціальних інститутів щодо забезпечення оптимальних умов життя, задоволення потреб, можливості реалізації своїх прав особистості, різних соціальних категорій і груп.

Так, як соціально-правовий захист включає крім правової і наукової, і освітньої, і культурної та ін види діяльності інститутів соціальної сфери, у даний час доцільно передбачати розробку, наприклад, науково обґрунтованої програми соціальної адаптації, соціального захисту чи соціального обслуговування працівників галузі, діяльність із перекваліфікації та працевлаштування безробітних та спеціалістів з інвалідністю в повоєнний період тощо. Удосконалення та конкретизація форм соціально-правового захисту у діяльності державних соціальних інституцій можлива на основі аналізу Закону України "Про соціальні послуги" (2003) [4], в якому, зокрема, перераховані і такі послуги, як: надання консультацій з питань чинного законодавства; здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; сприяння застосуванню державного примусу й реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи; оформлення правових документів; адвокатська допомога; захист прав та інтересів особи тощо.

Загалом вирішення наукових і практичних завдань, пов'язаних із проблемами соціально-правового захисту науковців та освітян у практиці соціальної роботи, нині накопичено достатній потенціал. Головне, при цьому, враховувати специфіку соціальної роботи в науково-освітніх умовах, яка ускладнюється не лише воєнними діями, а і необхідністю її Євроінтеграції в повоєнний період. Адже проблемне поле соціальної роботи, у зв'язку з воєнними діями, на сьогодні надзвичайно широке і включає все різноманіття життєвих ситуацій і колізій людей різних професій, різного віку, соціального положення ін. Уразливість, означеного контингенту працівників, незахищеність значної частини науково-освітньої галузі, у свою чергу, обумовлює той факт, що діяльність фахівця набуває все більшої соціально-правової спрямованості. Соціальний працівник у науковій чи освітній галузі крім функціональних обов'язків передбачених положеннями, має реалізовувати комплекс заходів із соціально-правової підтримки і захисту особистості, здійснювати просвітницько-профілактичну, консультаційну діяльність, налагоджувати взаємодію між соціальними та правоохоронними, галузевими та профспілковими громадськими організаціями та ін. інститутами тощо.

Отже, наприклад, за досвідом діяльності громадських академічних формувань України доцільно рекомендувати:

1. Цілеспрямовано здійснювати просвітницько-профілактичну, консультаційну діяльність, у сфері захисту інтересів освітньо-наукових працівників.

2. Систематично налагоджувати взаємодію між профспілковими, правовими, соціальними та іншими міжгалузевими освітньо-науковими інституціями тощо

3. Сприяти створенню і забезпеченню таких умов, при яких науковець чи освітній працівник мав змогу реалізовувати в повній мірі свій освітньо-науковий потенціал.

4. Рекомендувати громадським об'єднанням у сфері науки та освіти на місцях сформувати комплекс заходів із системної соціально-правової підтримки і захисту особистості, за участі профспілок та інших зацікавлених громадських формувань.

5. Окреслити перелік функцій соціально-правового захисту, який повинен включати не лише правову, а і освітню, наукову та культурну діяльність освітньо-наукових інститутів в екстремальних умовах.

6. Пропонувати науково обгрунтовані Програми соціальної адаптації, соціального захисту чи соціального обслуговування освітніх працівників, діяльність із їх перекваліфікації та працевлаштування у повоєнний період та у контексті Євроінтеграційних процесів.

7. Сприяти працевлаштуванню освітніх та наукових працівників з інвалідністю та демобілізованих, в повоєнний час.

Усі ці та інші питання становлять зміст соціально-правового захисту працівників освітньо-наукової галузі у практиці соціальної роботи, який є важливою складовою системи соціально-правових відносин в чому повинні брати участь не лише відомчі профспілки, а і саме відомство, держава, а також громадські академічні формування, ін.

Джерела та література

1. Андрушків Б.М. Регіональні профспілки - рецидив тоталітарного минулого чи дієвий інструмент соціально-економічного захисту працюючих незалежної держави ? –Тернопіль: Лібра-Терра, 2005, 420 с.

2. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні / Н. Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – 381 с.

3. Державний стандарт соціальної послуги консультування. Наказ Міністерства соціальної політики України 02.07.2015 № 678.

4. Закон України «Про соціальні послуги». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18, ст.73)

5. О. В. Лісовець., «Соціально-правовий захист у практиці соціальної роботи: теоретичний аналіз» (Вісник Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка р. Соціальна робота. 1(1)/2017 с. 17-18)

6. Михайловська І. М. Система соціального захисту населення в Україні: сутність, основні складові та напрямки вдосконалення / І. М. Михайловська, О. В. Неліпович // Вісн. Хмельницький. національного ун-ту. – 2011. – № 6. – Т. 4. – С. 255–260.

7. «На варті закону, Конституції прав...» //Б.М.Андрушків ін//. –Тернопіль: Підручники і посібники. 2001 – 352 с.

8. Павлюков Р. О. Соціально-правовий захист інвалідів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Павлюков Роман Олександрович; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.

УДК: 355.74: 623.67

Будз В., канд. філос. н., доц.; Костира С., канд. техн. н.; Светлічний І., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Центр досліджень Державної спеціальної служби транспорту, Україна

РОЗМІНУВАННЯ ЯК ОСНОВА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Анотація. У дослідженні акцентовано увагу на необхідності проведення заходів гуманітарного розмінування території, на яких відбувались військові дії як основи повоєнної